Lausunto
Eduskunnan lakivaliokunnalle
2.9.2026

Asia: HE 127/2026 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 25 luvun muuttamisesta ja eräiksi muiksi laeiksi

Kiitämme mahdollisuudesta olla kuultavana ja antaa kirjallinen asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle. Monika-Naiset liitto on tehnyt käytännön kohtaavaa työtä väkivaltaa kokeneiden naisten ja lasten tukemiseksi 25 vuotta. Erityisosaamistamme on pari- ja lähisuhdeväkivallan ja erityispiirteiden kuten pakkoavioliiton, kunniaan liittyvän väkivallan ja ihmiskaupan uhrien auttamistyö.

1. Rikoslain 25 luvun 3 § – sijaissynnyttäjäksi saattaminen

Monika-Naiset liitto ry pitää sijaissynnyttäjäksi saattamisen lisäämistä ihmiskaupan tarkoitukseksi perusteltuna. Muutos selkeyttää lainsäädäntöä samalla tavoin, kuin pakkoavioliiton lisääminen ihmiskauppasäännökseen. Seksuaalinen hyväksikäyttö, pakkoavioliitto ja sijaissynnyttäjäksi saattaminen ovat sukupuolittuneita ihmiskaupan muotoja, joiden uhrit ovat pääsääntöisesti naisia ja tyttöjä. Muutoksesta tulee kouluttaa laajasti viranomaisia ja muita ammattilaisia, jotka voivat työssään kohdata ihmiskaupan uhreja.

2. Uusi 25 luvun 3 d § – ihmiskaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Rangaistavuuden ala ja tietoisuuskynnys

Ehdotettu säännös edellyttää, että palvelun käyttäjä tietää henkilön olevan ihmiskaupan tai törkeän ihmiskaupan kohteena. Hallituksen esityksessä todetaan, että tieto ihmiskauppatilanteesta voi olla vaikea näyttää toteen ja tästä syystä säännöksen soveltaminen voi jäädä vähäiseksi. Tämä voi heikentää myös direktiivin tavoitetta vähentää ihmiskauppaan liittyvien palvelujen kysyntää.

Monika-Naiset liitto muistuttaa, että seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvissä tilanteissa rikosvastuun kynnys on kuitenkin matalampi. Rikoslain 20 luvun 8 §:n mukaan vastuu voi syntyä myös silloin, kun tekijällä on ollut syytä epäillä henkilön olevan ihmiskaupan kohteena. Eri ihmiskaupan muodoissa rikosvastuu syntyy näin eri kynnyksellä.

Liitto pyytää valiokuntaa arvioimaan, miksi eri ihmiskaupan muodoissa sovelletaan eri tietoisuuskynnystä. Miksi esimerkiksi työperäisessä ihmiskaupassa tai pakkoavioliittoon liittyvässä hyväksikäytössä palvelun käyttäjältä edellytetään tietoa uhrin asemasta, kun seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvässä ihmiskaupassa jo se, että tekijällä on syytä epäillä uhrin olevan ihmiskaupan kohteena, voi johtaa rikosvastuuseen? Onko ero lähestymistavassa harkittua ja miten se on perusteltu? Hyväksikäytön muodosta riippumatta ihmiskaupan uhrit ovat usein hyvin haavoittuvassa asemassa.

Monika-Naiset liitto ry
Hermannin Rantatie 12 A
00580 Helsinki

Puh. +358 (0)9 7279 9999
info@monikanaiset.fi

Y-tunnus 1570933-8
rek.nro 177.085/18.08.1999
www.monikanaiset.fi

Pakkoavioliitto ja hyväksikäytöstä hyötyminen

Monika-Naiset liiton käytännön työn kautta nähdään, että pakkoavioliitossa avioliittoon pakottava henkilö ja pakkoavioliitosta hyötyvä henkilö eivät välttämättä ole sama henkilö. Pakottajina voivat olla esimerkiksi vanhemmat tai muut suvun jäsenet. Puoliso voi kuitenkin tietää, että nainen on pakotettu avioliittoon, ja käyttää hyödykseen hänen tekemäänsä kotityötä, lastenhoitoa tai muuta hoivatyötä.

Pakkoavioliittoon voi liittyä myös taloudellista hyötyä. Puoliso tai hänen perheensä voi saada avioliiton perusteella myötäjäisiä tai muuta taloudellista etua. Puoliso voi myös hallita naisen tuloja tai hänen saamiaan etuuksia.

Puoliso ei siis välttämättä ole osallistunut alkuperäiseen pakottamiseen, vaikka hän tietää siitä ja käyttää tilannetta hyväkseen. Ehdotuksen perusteluista ei käy riittävän selvästi ilmi, milloin avioliiton aikana tehtävä kotityö tai hoivatyö katsotaan 3 d §:ssä tarkoitetuksi ihmiskaupan uhrin suorittamaksi palveluksi.

Esimerkki:

> A:n ja B:n vanhemmat sopivat avioliitosta. A:n perhe on vaikeassa taloudellisessa tilanteessa, ja A pakotetaan avioliittoon Suomen ulkopuolella. B:tä ei ole pakotettu avioliittoon. Hän on päätöskykyinen aikuinen eikä ole osallistunut A:n pakottamiseen. B kuitenkin tietää, että A on joutunut avioliittoon vastoin tahtoaan. B tarvitsee sairautensa vuoksi päivittäin hoivaa ja apua arkiasioissa, ja A huolehtii niistä.

Kattaako uusi 3 d § B:n toiminnan, kun hän ei ole osallistunut pakottamiseen, mutta tietää A:n olevan pakkoavioliiton ja siten ihmiskaupan uhri ja käyttää tämän suorittamia palveluja hyväkseen?

Epäselväksi jää myös muun taloudellisen hyödyn asema. Kattaako uusi säännös tilanteen, jossa puoliso tietää pakottamisesta, mutta hyötyy siitä muulla tavalla kuin käyttämällä uhrin suorittamaa palvelua, esimerkiksi hallitsemalla uhrin tuloja tai etuuksia tai saamalla avioliiton perusteella myötäjäisiä?

Monika-Naiset liitto pitää tärkeänä, että säännöksen soveltamista selvennetään kattamaan tilanteet, joissa ihmiskaupan tekijä, palvelun käyttäjä ja hyväksikäytöstä hyötyvä henkilö ovat eri henkilöitä.

Rajat ylittävät tilanteet

Ihmiskauppa on usein rajat ylittävää rikollisuutta. Uutta 3 d §:ää on siksi tarkasteltava myös tilanteissa, joissa Suomen kansalainen käyttää ihmiskaupan uhrin palvelua ulkomailla.

Muutosdirektiivi edellyttää, että jäsenvaltio voi soveltaa lakiaan uuden palvelunkäyttörikoksen tilanteissa, joissa rikoksentekijä on sen kansalainen. Direktiivi ei kuitenkaan edellytä kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta luopumista tämän rikoksen osalta.

Suomessa tämä voi tarkoittaa, että Suomen kansalaisen rikosvastuu ihmiskaupan uhrin palvelun tietoisesta käyttämisestä ulkomailla riippuu myös siitä, onko teko rikos siinä valtiossa, jossa se tehdään.

Rikoslaissa on kuitenkin jo poikkeuksia kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta. Esimerkiksi lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin voidaan soveltaa Suomen lakia, vaikka teko ei olisi rangaistava siinä valtiossa, jossa se on tehty.

Monika-Naiset liitto pyytää lakivaliokuntaa arvioimaan, onko kaksoisrangaistavuuden säilyttäminen uuden 3 d § kohdalla tarkoituksenmukaista. Miksi kaksoisrangaistavuudesta on katsottu tarpeelliseksi poiketa esimerkiksi lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten kohdalla, mutta vastaavaa poikkeusta ei ehdoteta ihmiskaupan uhrin palvelun tietoiselle käyttämiselle?

Monika-Naiset liitto toivoo, että Suomi olisi muutosdirektiivin täytäntöönpanossa kunnianhimoisempi, kuin vähimmäisvaatimukset edellyttävät. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta luopuminen vahvistaisi uuden kriminalisoinnin tavoitetta vähentää ihmiskaupan uhrien palvelujen kysyntää myös rajat ylittävissä tilanteissa.

3. Oikeushenkilön rangaistusvastuu sekä pakkokeino- ja poliisilain muutokset

Monika-Naiset liitto ry pitää oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaa muutosta tarpeellisena ja perusteltuna. Monika-Naiset liitto ry kannattaa ehdotettavia muutoksia pakkokeinolakiin ja poliisilakiin. Poliisilla on oltava resurssit ja keinot tutkia vakavia rikoksia tehokkaasti.

4. Ihmiskauppadirektiivin 11 artikla ja uhrien auttaminen

Kansallisen ohjausmekanismin velvoittavuus

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että Maahanmuuttovirasto voisi antaa tarkempia määräyksiä ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän menettelyistä. Migrin määräysvalta koskee kuitenkin ainoastaan auttamisjärjestelmää. Epäselväksi jää, miten kansallinen ohjausmekanismi toteutetaan yhdenmukaisesti hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Lainsäädännöstä ja sen perusteluista tulisi käydä selvästi ilmi, kuka vastaa kansallisen ohjausmekanismin yhdenmukaisesta toteutumisesta eri hallinnonaloilla ja miten varmistetaan, ettei uhrin pääsy avun piiriin ole riippuvaista siitä, millä hyvinvointialueella hän asuu. Tällä hetkellä Suomessa on merkittäviä alueellisia eroja ihmiskaupan uhrien auttamisen toimintamalleissa ja viranomaisten osaamisessa tunnistaa ja tukea uhreja.

Palvelujen tosiasiallinen saatavuus

Hallituksen esityksessä todetaan, että hyvinvointialueilla on ”jossakin määrin” tarjolla erikoistunutta apua ja tukea ihmiskaupan uhreille. Esityksessä ei kuitenkaan kuvata, mitä tällä erikoistuneella avulla tarkoitetaan, millä hyvinvointialueilla sitä on saatavilla tai kuinka nopeasti uhri pääsee palveluun. Tästä huolimatta esityksessä katsotaan, ettei direktiivin erikoistunutta apua koskeva velvoite edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Mihin tietoon perustuu arvio siitä, että ihmiskaupan uhreille on Suomessa tosiasiallisesti saatavilla direktiivin edellyttämää erikoistunutta apua ja tukea asuinpaikasta riippumatta? Uhrin tunnistaminen, palvelutarpeen arviointi ja palveluun ohjaaminen eivät vielä tarkoita, että uhri saa tarvitsemansa palvelun. Direktiivin velvoitteen toteutumista tulisi arvioida myös sen perusteella, onko tarvittava palvelu käytännössä saatavilla ja kuinka nopeasti uhri siihen pääsee.

Lapset ja nuoret

Hallituksen esityksessä on huomioitu kattavasti lapsen asema ihmiskaupan uhrina sekä tuen tarve hänen tullessa täysi-ikäiseksi. Ihmiskaupan uhrien lasten tuen tarve tulee tunnistaa ja huomioida palvelujen suunnittelussa ja resursoinnissa nykyistä paljon paremmin.

Ihmiskaupan uhrien lapset jäävät helposti vanhempansa tilanteen varjoon. Lapsi ei välttämättä itse ole ihmiskaupparikoksen uhri, mutta vanhempaan kohdistunut hyväksikäyttö, väkivalta, kontrolli ja turvattomuus vaikuttavat myös lapsen elämään.

Monika-Naiset liiton kokemuksen mukaan pakkoavioliittotilanteissa fyysinen irtautuminen avioliitosta ei välttämättä tarkoita kontrollin, painostuksen tai uhkailun päättymistä. Kontrolli voi jatkua eron jälkeen pitkään, ja yhteisiä lapsia voidaan käyttää sen välineenä. Lapset voivat joutua vanhempien tai laajemman suvun välisen painostuksen ja kontrollin välikappaleiksi.

Esimerkiksi pakkoavioliitosta irtautuneella naisella voi olla voimassa oleva lähestymiskielto entistä puolisoa vastaan. Puoliso voi kuitenkin rikkoa lähestymiskieltoa toistuvasti soittamalla naiselle ja liikkumalla hänen kotinsa läheisyydessä. Tilanne aiheuttaa turvattomuutta myös lapsille, vaikka lähestymiskielto koskee vain äitiä. Lapsilla voi samaan aikaan olla valvottuja tapaamisia isänsä kanssa. Jos tapaamisten valvoja ei puhu lasten ja isän käyttämää kieltä, hänen mahdollisuutensa tunnistaa tapaamisen aikana tapahtuvaa painostamista tai pelottelua ovat rajalliset. Isä voi käyttää tapaamisia myös saadakseen lapsilta tietoa äidistä ja jatkaa näin äitiin kohdistuvaa kontrollia lasten kautta.

Tällaisessa tilanteessa lasten turvallisuutta ei voida arvioida erillään ihmiskaupan uhriksi joutuneen vanhemman turvallisuudesta. Myös lasten turvallisuus ja heidän kauttaan jatkuvan kontrollin riski on arvioitava osana uhrin auttamista silloin, kun lapsi ei itse ole ihmiskaupparikoksen asianomistaja.

Turvallinen majoitus

Direktiivi edellyttää, että ihmiskaupan uhreille on tarjolla riittävästi helposti saavutettavaa ja tarkoituksenmukaista turvallista majoitusta. Hallituksen esityksessä katsotaan nykyisen järjestelmän täyttävän tämän velvoitteen.

Arvion tietopohja jää kuitenkin epäselväksi. Valtakunnallisesti pitäisi pystyä arvioimaan, kuinka moni ihmiskaupan uhri tarvitsee turvallista majoitusta, kuinka nopeasti sitä on saatavilla ja vastaako tarjolla oleva majoitus uhrin yksilöllistä turvallisuustilannetta.

Turvakoti voi olla osalle ihmiskaupan uhreista oikea ja tarpeellinen palvelu. Turvakotipalvelu on ensisijaisesti tarkoitettu lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla oleville. Turvakotilaki mahdollistaa palvelun myös lähisuhdeväkivaltaan rinnastuvasta syystä apua tarvitsevalle henkilölle, jos turvakotipalvelu soveltuu hänen tilanteeseensa.

Ihmiskaupan tilanteet eivät kuitenkaan aina asetu selvästi tämän rajauksen sisälle. Esimerkiksi nainen on voinut joutua ensisijaisesti työperäisen ihmiskaupan tai hyväksikäytön uhriksi ja samalla kokea työnantajansa taholta seksuaalista väkivaltaa ja seksuaalista hyväksikäyttöä. Hän voi joutua pakenemaan työnantajaansa ja tarvita välittömästi turvallista majoitusta. Onko turvakoti tällaisessa tilanteessa hänelle tosiasiallisesti mahdollinen ja tarkoituksenmukainen turvallisen majoituksen muoto?

Jos turvakoti ei sovellu tai ole käytettävissä, myös muun turvallisen majoituksen on oltava saatavilla nopeasti. Vastaanottokeskuksen yhteisöllinen majoitus ei sovellu kaikille ihmiskaupan uhreille, jos asumismuoto itsessään aiheuttaa turvallisuusriskin.

GRETA on vuoden 2024 Suomea koskevassa arviointiraportissaan (GRETA Evaluation Report Finland, Third Evaluation) todennut, ettei ihmiskaupan uhrien tarpeita vastaavaa turvallista majoitusta aina pystytä Suomessa varmistamaan. GRETA on kehottanut Suomea ryhtymään lisätoimiin sen varmistamiseksi, että kaikille ihmiskaupan uhreille on tarjolla heidän tarpeisiinsa soveltuva turvallinen majoitus.

GRETA:n havaintojen valossa jää epäselväksi, mihin tietoon hallituksen esityksen arvio nykyisen järjestelmän riittävyydestä perustuu.

Monika-Naiset liitto ry
Hermannin Rantatie 12 A
00580 Helsinki

Puh. +358 (0)9 7279 9999
info@monikanaiset.fi

Y-tunnus 1570933-8
rek.nro 177.085/18.08.1999
www.monikanaiset.fi

Uhrin asema rikosprosessissa

Ihmiskauppaan liittyy usein vakavaa psykologista kontrollia, pelottelua, uhkailua, kiristämistä ja väärän tiedon antamista uhrin oikeuksista ja Suomen lainsäädännöstä. Monika-Naiset liiton käytännön työn kokemuksen mukaan tiedämme, että ihmiskaupparikosten tutkinta ja oikeuskäsittely voivat kestää vuosia. Ihmiskaupan uhreille on taattava tarvittavat tukipalvelut koko rikosprosessin ajaksi.

Järjestöjen tuottama erikoistunut apu

Järjestöillä on Suomessa merkittävä rooli ihmiskaupan uhrien tunnistamisessa, auttamisessa ja erityisosaamista vaativien palvelujen tuottamisessa.

GRETA on vuoden 2024 Suomea koskevassa arviointiraportissaan kiinnittänyt huomiota siihen, ettei järjestöjen merkittävä rooli ihmiskaupan uhrien auttamisessa ole näkynyt niiden riittävinä resursseina. GRETA suosittelee Suomelle nimenomaisesti riittävän rahoituksen turvaamista järjestöille, jotka tarjoavat ihmiskaupan uhreille erikoistunutta apua.

Monika-Naiset liitto muistuttaa, että jos direktiivin edellyttämän erikoistuneen avun ja tuen katsotaan Suomessa toteutuvan osittain järjestöjen tuottamien palvelujen avulla, on niiden palvelujen jatkuvuus turvattava. Tällaista tukityötä tekevien järjestöjen rahoitukseen mahdollisesti kohdistuvat leikkaukset voivat vähentää juuri sitä erityisosaamista ja palvelukapasiteettia, johon järjestelmän toimivuus osittain perustuu.

Direktiivin velvoitteiden täyttymistä ei siksi voida arvioida vain nykytilanteen perusteella. Arvioinnissa on huomioitava myös se, ovatko esityksen perusteena olevat erikoistuneet palvelut käytettävissä jatkossa.

Lisätiedot:
Kriisikeskus Monikan johtaja Natalie Gerbert, natalie.gerbert@monikanaiset.fi, 045 6759 647
Ihmiskaupan vastaisen työn asiantuntija, katariina.ainasoja@monikanaiset.fi, 050 4352 305